

cius István, Szenci Molnár Albert, Alvinczi Péter, Bethlen Miklós, Paskó Kristóf, Tótfalusi Kis Miklós, Apor Péter és id. Cserey Farkas neve említhető.

A jezsuita Akadémia könyvtártörténetének bemutatását jelentősen megnehezítette, hogy a szerzőnek nem állt rendelkezésére a korszak katalógusa, s csak az 1797. évi katalógus nyújtott támpontot. Ennek a több mint hatezer kötetes állománynak a részletes vizsgálata és a két katalógus összevetése további feladat. A könyvtár egykori gazdagságát önmagukban is mutatják az adatok, amelyek szerint az ősnymotatványok száma 1940-ben 95 volt, az

RMK I-III. körébe összesen 243 mű, köztük több unikum példány tartozott, míg a kéziratár mintegy ötszáz kötetet őrzött.

A könyvtár XIX-XX. századi történetének tanulságos fejezete az Aranka-féle Magyar Nyelvmívelő Társaság könyv- és kéziratárának hányatott sorsa, melynek visszaszerzése és rendezése ugyancsak György Lajos érdeme. A törzsanyagban szétszóródott Aranka-féle könyvtár rekonstrukciója György által ugyan lehetetlennek mondott, de egyszer talán mégis megoldható feladat.

Tüskés Gábor

BOROS ISTVÁN: A KALOCSAI FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

Budapest, Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár, Balassi Kiadó, 1994. 76 l. + 16 t.

ISTVÁN BOROS: BIBLIOTHEK DES MÜNSTERS VON KALOCSA

Budapest, Bibliothek des Münsters von Kalocsa, Balassi Verlag, 1994. 76 l. + 16 t.

Winkler Pál (1932) és Kékesi János (kézirat, 1964) után Boros István a harmadik, aki monográfiát készített a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár történetéről. Munkáját részlettanulmány (a kalocsai Arisztotelész-kódexről: MKsz 1994. 82-83.) németül megjelent ismerető (Mitteilungsblatt der Arbeitsgemeinschaft katholisch-theologischer Bibliotheken, Trier, 1993. 27-40.), legnagyobb mértékben pedig az a feltárás előzte meg, amelynek eredményeként 1989-ben Boros István munkájaként jelenhetett meg a könyvtár 1850 előtti kéziratainak katalógusa.

A kötet egyszerre kíván szólni a szakértő olvasóhoz és a népszerűsítés nemes feladatát vállalva a nagyközönséghez. Az utóbbi célkitűzés hozhatja magával, hogy a kiadvány nélkülözi a tudományos apparátust: nem közöl jegyzeteket, forráshivatkozásokat, jelzeteket. Az első részben a gyűjtemény történetét ismerteti a szerző a középkori káptalani könyvtártól és az érseki magánkönyvtáraktól Patachich érsek mű-

ködésén át egészen a legutóbbi évekig; előadása tömör, adatokban gazdag. A második rész a gyűjtemény fontosabb csoportjai (kéziratok, ősnymotatványok, antikvák és régi magyar nyomtatványok, 17-20. századi nyomtatványok, térképek és atlaszok, egyéb különgyűjtemények) szerint mutatja be az állományt, főként statisztikákat közölve és a fontosabb darabokat egyenként bemutatva.

A kalocsai könyvtár történetéről szóló korábbi részlettanulmányokat és az azokat hasznosító Csapodi-Tóth-Vértesy-féle könyvtártörténeti szintézis megállapításait több helyen hallgatólagosan kiigazítja a kötet. Eddig úgy tudtuk, hogy a Patachich által még váradi püspök korában gyűjtött könyvtár 15 000 kötetet számlált, Boros 7825 kötetet említ (32.). A korábbi tanulmányok érintették Pray György szerepét Patachich könyvtárának gyarapításában és katalogizálásában, Borosnak a könyvtár történetéről szóló szövegében Pray neve elő sem fordul. A kalo-

csai érseki palota könyvtártermének felavatási évéeként az eddig tudott 1784 helyett 1780-at ad meg (31.). A kalocsai gyűjteményt igen jól ismerő Szelestei Nagy László még nemrég is a könyvtár 505 inkunábulumáról tudott (MKsz 1994. 194.), Boros 508-at említ. Vértesy Miklós korábbi áttekintése szerint (MKsz 1968. 54–61.) az ősnymotatványok közül 347 származik Patachich beszerzéseiből; Boros 1989. évi tanulmányában 185-re tette Patachich ősnymotatványinak számát, ezúttal pedig úgy fogalmaz, hogy az ősnymotatványok „egy része” Patachich szerzeménye, és a különböző forrásokból beszerzett néhány könyvcsoport megemlített mennyiségi adatainak nagyságrendje mintha arra utalna, hogy a könyvtár é rétegét most még szorosabbra vonja. Egyet kell érteni Szelestei Nagy Lászlóval, aki már felfigyelt a régebbi szakirodalmi megállapítások és a modern feldolgozások közötti efféle számbeli eltérésekre, és leszögezte, hogy „Az eltérő adatok megszüntetését a kötetek alaposabb megvizsgálása mellett az egykorú kéziratok kötetkatalógusok, könyvbizterzési jegyzékek és levelezések tanulmányozása tenné lehetővé” (MKsz 1994. 194.).

Ha bízhatnánk az új adatok pontosságában, azok fontos megállapítások megalapozására volnának alkalmasak. Maga Boros is utal rá, hogy Kollonitz László könyvtárgyarapító munkássága érdemtelenül szorult háttérbe érseki elődjéé mögött (34.); a gyűjtemény rétegeinek pontos számadatai árnyalhatnák ezt az átértékelést, akár csak a Patachich érseki udvarában kialakult szellemi élet megítélését is, amellyel kapcsolatban legutóbb Szelestei Nagy László intett óvatosságra (MKsz 1994. 196.).

Nem biztos azonban, hogy minden esetben új, tisztázó kutatások állnak a módosult adatok mögött. A kötet különböző helyeit összevetve mintha za-

var mutatkozna az állomány jelzőszámai körül. A 37. lapon megtudjuk, hogy a könyvtár 1866-ban Kunszt József 1038 kötetes gyűjteményével gyarapodott, egy lappal később azonban a kötetek száma már 1063. Itt e könyvhatyatek szakrendi összetételének adatait is megtaláljuk, s ha a figyelmes olvasó az egyes tematikai csoportokhoz tartozó kötetek számát összegzi, csak 888 kötetről talál adatot. Az eltérések egyik esetleges forrása talán a *mű* és a *kötet* szavak következetlen használata lehet.

A nem megfelelő szó megválasztása egyebütt is előfordul a könyvben. Nem tartom szerencsésnek például azt a megfogalmazást, amely – Luther, Kálvin, Melanchthon mellett – Erasmust is mint *reformátort* említi (68.).

Nyilvánvalóan a kiadvány rendelkezésével magyarázható, hogy a szerző olykor lemond néhány újabb kutatási adat közléséről. Így nem közli azt a Csapodi Csaba és Csapodiné Gárdonyi Klára újabb vizsgálataiból már tudható adatot, hogy a könyvtár kódexei közül egy, az ősnymotatványok közül pedig nyolc kötetéről mutatható ki, hogy már 1526 előtt is Magyarországon voltak. Az állomány ismertetésekor a kuriózumokra, egzotikumokra nagyobb figyelem esik (pálmalevélre írt szingaléz imakönyv, a nagypapa könyvtáblába köttetett szakálla stb.), mint az irodalom- és művelődéstörténeti szempontból jelentős hozadékot ígérő egységek bemutatására. Kétségtelen, hogy Szelestei Nagy Lászlónak a Magyar Könyvszemle 1994. évi 2. számában megjelent szemléje (főként a 18. századi kéziratok értékek áttekintésével) inycsiklandozóbb olvasmány a kutató számára. Ám hangsúlyozni kell: az elmélyülten érdeklődő kutató éppen Boros István munkájának eredményeként veheti kézbe a könyvtár kéziratkatalógusát.

A kötet követésre méltó példája annak, hogyan lehet jelentős könyv-

gyűjtemények értékeit a szélesebb közönséggel megismertetni az igényesség, alaposság követelményeinek maradéktalan megtartásával, a szaktudományt is inspiráló adatbőséggel, a szempontok gazdagságával. Hatékony és tetszetős kiegészítője a kis könyvnek a gondosan válogatott, jól elrendezett

és igényesen reprodukált bőséges képanyag, beleértve az egy ívnyi színes mellékletet is.

A magyar változattal egyidőben a kötet német fordításban is megjelent, s így a külföldi kutatók és érdeklődők rendelkezésére is áll.

Kecskeméti Gábor

SÜTŐ JÓZSEF: SZÁZADOK LELKE

Irodalmi és helytörténeti tanulmányok. Kiskunhalas, 1995. 163 l. (Halasi Téka 16.)

A 90 éves Tanár Urat ezzel a válogatással köszöntötte szűkebb pátriája: nem kevesebb mint 55 esztendő (1940–1995) tanulmánytermésének javát rendezve kötetbe, Bognár Zoltán és Orosz László szerkesztésében. Levéltárak és múzeumok kutatószobáiban, könyvtárak olvasótermeiben találkozhatni még olykor – ha nem is vele egyidősökkel – a nála egy nemzedékkel fiatalabb tanáremberekkel, akik valóban megvalósították a tudós–tanár gyakran hangoztatott, de csak kevesek által megélt eszményét. Sajnos, egyre ritkuló számban. Pedig ne feledjük: a százéves Eötvös Collegium eredeti célkitűzése nem az akadémikus-elit utánpótlása volt, hanem olyan, európai műveltségű és látókörű tanár-generációk kinevelése, akik majdani lakóhelyükön vagy éppen szülőföldjükre visszatérve lehetnek iskolateremtő és -fenntartó személyiségek. Sütő József, aki szülővárosának, Kiskunhalasnak Szilády Áronról elnevezett gimnáziumában harminc éven át, 1931 és 1961 között tanított, megvalósította életeszmenyét. Tanárként, de tudósként is.

Amikor a kritikai kiadások jegyzetítői tréfásan arról panaszkodnak, hogy állandó rettegésük tárgya: egy-egy középiskolai értesítőben, közgyűjteményi évkönyvben, helytörténeti kiadványban (megfelelő, analitikus részbibliográfiák híján) elkerüli figyelmüket a régóta keresett tárgy történeti adat – köz-

vetve és folyamatosan ismerik el, ismerjük el a helytörténet fontosságát, sőt nélkülözhetetlen voltát a művelődéstörténetben és az irodalomtörténetírásban. Hiszen nincs kutató, aki (választott korszakán belül is) a történeti Magyarország minden szegletét egyformán jól ismerhetné. Így vagyunk Sütő József tanulmányaival is: a *Pálmakor* című Petőfi-vers élményhátterét az új kritikai kiadáshoz képest is jól egészíti ki a *Petőfi egy boldog napja Kecskeméten* című írás (1990), amelyben a Gyenes-család tagjainak és a Gyenesház vendégeinek megnevezésével vonta meg Petőfi és Jókai ottani baráti körének határait (138–142.); az új sajtótörténet I. kötete sem tud ennél többet Kerkes Sámuel személyéről és ténykedéséről, hogy a Hadi és Más Nevezetes Történetek, majd a Magyar Hírmondó társszerkesztője és cikkírója volt (*Régi halasi diákok nyomában I.*, 1940. 24–34.).

A tanulmányíró Sütő Józsefet munkájában mindenekelőtt problémaérzékenységére támaszkodik. Akár egy alkalmi, évfordulós cikk-felkérés is jó lehetőség a számára, hogy rátapintson a szakirodalom megoldatlan vagy éppen „elkent” helyeinek egyikére. Petőfi Sándor 1843. évi, kecskeméti időzése kapcsán ilyen a *Búcsúszó* című vers hitelességének és keletkezéstörténetének kérdése, amelyekkel kapcsolatban az új kritikai kiadás vagy Fekete Sándor Petőfi-életrajzának I. kötete is jobbra feltevések-